

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.07>
UDK 343.13 (477)

Володимир Лежнін

здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня доктор PhD, адвокат,
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України
м. Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6376-1711>
e-mail: Lezhnin.Volodymyr@nncise.org.ua, lezhnin@i.ua

Володимир Лежнін

Адміністративно-правові аспекти судової експертизи як способу зниження корупційних ризиків на стадії внесення змін до договору про публічну закупівлю

Статтю присвячено проблематиці зниження корупційних ризиків під час внесення змін до такої істотної умови договору про закупівлю як ціна. Проаналізовано статистичні дані та судову практику з указанного питання. Проведено порівняння законодавства ЄС та України, що регулює питання збільшення ціни договору. Встановлено суперечності судової практики в питанні призначення експертизи у випадку коливання цін на ринку. Виявлено прогалини у правовому регулюванні внесення змін до договору у разі коливання цін на ринку для робіт та послуг. Надано науково-правову оцінку заборони збільшення загальної суми договору у разі наявності документально обґрунтованих підстав для збільшення ціни одиниці товару. Запропоновано конкретизувати механізми документального обґрунтування коливання ціни на ринку, у тому числі шляхом проведення судової експертизи. Обґрунтовано необхідність включення до правого регулювання порогових значень зміни ціни договору про закупівлі. Доведено необхідність зміни закупівельного законодавства, що регулює питання збільшення ціни договору. Сформовано пропозиції щодо унесення змін до чинного законодавства про публічні закупівлі.

Ключові слова: публічні закупівлі, судова економічна експертиза, судова товарознавча експертиза, корупційні ризики, коливання ринкових цін, істотні умови договору.

Постановка наукової проблеми. Уведення воєнного стану в Україні мало наслідком динамічні зміни у правовому регулюванні сфери публічних закупівель. Спочатку постановою КМУ від 28 лютого 2022 р. № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» дозволено проводити публічні закупівлі без використання систем електронних закупівель. Однак надалі, з метою уникнення зловживань, постала необхідність запровадити хоча б спрощену процедуру публічних закупівель, залишивши при цьому найкращі конкурентні практики та антикорупційні запобіжники. Так, 12.10.2022 була прийнята постанова КМУ «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» (далі — Особливості).

Як звітус Держаудитслужба, за результатами проведених моніторингів закупівель за січень — жовтень 2024 року попереджено порушень, у тому числі скасування торгів, на суму понад 3,7 млрд грн. та розірвання

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного конкретного гранту від державних, комерційних чи некомерційних організацій.

Відмова від відповідальності

Фінансуюча організація не брала участі в розробці дизайну дослідження, зборі та аналізі даних, прийнятті рішення про публікацію або підготовці рукопису.

Учасники дослідження

Автор брав участь виключно в інтелектуальній дискусії, що лежить в основі цієї роботи, вивченні судової практики, написанні та редагуванні, а також бере на себе відповідальність за зміст та інтерпретацію.

Декларація про конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Volodymyr Lezhnyn

**ADMINISTRATIVE AND
LEGAL ASPECTS OF FORENSIC
EXPERTISE AS A WAY TO
REDUCE CORRUPTION RISKS
AT THE STAGE OF AMENDING
A PUBLIC PROCUREMENT
CONTRACT**

The article is devoted to the issues of reducing corruption risks when amending such an essential term of a procurement contract as the price. Statistical data and court practice on this issue are analysed. It compares the EU and Ukrainian legislation regulating the issue of contract price increase. The author identifies the contradictions in court practice regarding the appointment of an expert in the case of price fluctuations on the market. The article identifies gaps in the legal regulation of contract amendments in the case of price fluctuations in the market for works and services. The author provides an academic and legal assessment of the prohibition on increasing the total amount of a contract when there are documented reasons for increasing the unit price. It is proposed to specify the mechanisms for documenting price fluctuations in the market, including through forensic examination. The author substantiates the need to include thresholds for changing the price of a procurement contract in the legal regulation. It is proved the need to change the procurement legislation regulating the issue of contract price increase. Proposals for amending the current public procurement legislation are formulated.

Key words: public procurement, forensic economic expertise, forensic commodity expertise, corruption risks, market price fluctuations, material terms of the contract.

Адміністративно-правові аспекти судової експертизи як способу зниження корупційних ризиків на стадії внесення змін до договору про публічну закупівлю

договорів на суму майже 15,7 млрд грн. За вказаний період встановлення 24 факти порушення замовниками законодавства під час укладання договору про закупівлю та внесення до нього змін на загальну суму 455,91766 млн грн.¹

Це свідчить про недосконалість закупівельного законодавства, яке діє у період правового режиму воєнного стану.

Також, Національне агентство з питань запобігання корупції (далі — НАЗК) вважає одним з корупційних ризиків у сфері публічних закупівель: «збільшення ціни закупівлі як істотної умови договору». Обґрунтовуючи це тим, що ціна є одним із головних критеріїв оцінки їх ефективності та показником досягнення економії закупівлі, при цьому штучне збільшення ціни договору спричиняє збитки замовнику.²

У зв'язку із чим, постала необхідність комплексного дослідження підстави та документального обґрунтування необхідності зміни ціни договору про закупівлю.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематику судових експертиз публічних закупівель як предмету судової експертизи розглядали у своїх працях: В. П. Хомутенко, А. П. Чередніченко, А. В. Хомутенко, О. В. Аніщенко, Л. А. Парфентій та інші.

У свою чергу теоретичні та практичні засади перегляду договору про публічні закупівлі були предметом досліджень: І. В. Заблудської, В. О. Кожевникової, С. М. Черновської, Н. Б. Ткаченко та інші.

Метою статті є узагальнення теоретичних положень щодо ролі судової експертизи як способу зниження корупційних ризиків на стадії внесення змін до договору про закупівлі.

Матеріали та методи. Теоретичною основою дослідження є фундаментальні праці сучасної юридичної теорії, законодавча нормативно-правова база України та ЄС, реєстр судових рішень, статистичні дані. Для досягнення визначеної мети використано систему загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: теоретичне узагальнення, порівняння, системний аналіз, лінгвістичний, формально-юридичний.

Виклад основного матеріалу дослідження. Непоодинокі випадки, коли після укладення договору про закупівлю виникає необхідність внесення до нього змін, у тому числі й щодо ціни договору.

Так, під час дії договору баланс інтересів його сторін може бути порушений внаслідок непередбачуваної зміни зовнішніх обставин, що не залежать від волі контрагентів. Тому одним із юридичних засобів його відновлення є інститут зміни або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. Який у світовій юридичній практиці відомий як застереження про незмінність обставин (*clausula rebus sic stantibus*).³

Також у науці договірний ризик визначають як обтяження сторони господарсько-невигідними наслідками у разі зміни обставин. Якщо ризик припадає на одну зі сторін, то вона має виконати умови договору, навіть якщо це для неї й збитково. До ризикових (алеаторних) договорів належить, зокрема, договір страхування.⁴

¹ Результати діяльності Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органів за січень — жовтень 2024 року / Офіційний вебсайт Державної аудиторської служби України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3754>.

² Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (станом на червень 2023 року) / Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf.

³ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців), Т. 7: Загальні положення про зобов'язання та договір / За ред. проф. І. В. Спасиби-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Х. : ФОП Лисяк Л. С., 2012. С. 707.

⁴ Андреева О. Особливості прояву ризику у договірному праві. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія Юридичні науки*. 2013. № 95. С. 96—99 URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN

Volodymyr Lezhnin

**ADMINISTRATIVE
UND RECHTLICHE
ASPEKTE FORENSISCHER
GUTACHTEN ALS MITTEL
ZUR VERRINGERUNG VON
KORRUPTIONSRISIKEN IN
DER PHASE DER ÄNDERUNG
EINES ÖFFENTLICHEN
BESCHAFFUNGSVERTRAGS**

Der Artikel befasst sich mit der Verringerung von Korruptionsrisiken bei der Änderung einer so wesentlichen Vertragsklausel wie des Preises. Es werden statistische Daten und die Gerichtspraxis zu diesem Thema ausgewertet. Er vergleicht die EU-Gesetzgebung und die ukrainische Gesetzgebung, die die Frage der Vertragspreiserhöhung regeln. Der Autor identifiziert die Widersprüche in der Gerichtspraxis hinsichtlich der Bestellung eines Sachverständigen im Falle von Preisschwankungen auf dem Markt. Der Artikel zeigt Lücken in der gesetzlichen Regelung von Vertragsänderungen bei Preisschwankungen auf dem Markt für Bau- und Dienstleistungen auf. Der Autor liefert eine wissenschaftliche und rechtliche Bewertung des Verbots, die Gesamtsumme eines Vertrags zu erhöhen, wenn es dokumentierte Gründe für eine Erhöhung des Einheitspreises gibt. Es wird vorgeschlagen, die Mechanismen für die Dokumentation von Preisschwankungen auf dem Markt zu spezifizieren, auch durch forensische Untersuchungen. Der Autor begründet die Notwendigkeit, Schwellenwerte für die Änderung des Preises eines Beschaffungsauftrags in die gesetzliche Regelung aufzunehmen. Es wird nachgewiesen, dass das Vergaberecht, das die Frage der Preiserhöhung bei Aufträgen regelt, geändert werden muss. Es werden Vorschläge zur Änderung der geltenden Rechtsvorschriften für das öffentliche Auftragswesen formuliert.

Schlüsselwörter: Öffentliches Auftragswesen, forensisches Wirtschaftsgutachten, forensisches Rohstoffgutachten, Korruptionsrisiken, Marktpreisschwankungen, wesentliche Vertragsbedingungen.

Водночас Верховним Судом наголошено, що можливість зміни ціни договору внаслідок недобросовісних дій сторін призводить до невизначеності або викривлення результату закупівлі та тягне за собою неефективне використання публічних коштів, що є прямим порушенням принципів публічних закупівель.⁵

Тому як Закон України «Про публічні закупівлі», так і Особливості передбачають певні умови та обмеження на внесення змін до істотних умов договору про закупівлю. Водночас добросовісні сторони можуть потрапити у пастку та не мати законної можливості внести зміни до договору про закупівлю.

Як вірно відмічають українські науковці, правова спроможність внесення змін до істотних умов договору про закупівлю є значно обмеженою через спеціальні норми, які визначають імперативний перелік таких змін, що інколи є не виправданим та значно ускладнює виконання договірних зобов'язань протягом життєвого циклу договору.⁶

Так, Закон України «Про публічні закупівлі» та Особливості однаково передбачають заборону зміни істотних умов договору, окрім певних винятків (ч. 5 ст. 41 Закону, п. 19 Особливостей). Однак такі підстави різняться у порогових значеннях та інших обмеженнях.

Ураховуючи, що найчастішим проявом корупції при внесенні змін до договору є саме неправомірна вигода у вигляді грошових коштів або іншого майна, розглянемо підстави внесення змін до договору в частині збільшення його ціни.

Першою підставою для збільшення ціни за одиницю товару Закон України «Про публічні закупівлі» визначає коливання ціни товару на ринку. При цьому Закон передбачає пропорційне збільшення ціни до 10 відсотків за одиницю товару та не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю або додаткової угоди про аналогічне збільшення. Також така зміна не має призвести до збільшення загальної суми договору.

Тобто законодавець встановив чітке порогове значення для такого збільшення — 10 відсотків, певний часовий проміжок — 90 днів, розмір збільшення — пропорційно коливанню цін. Законодавець не обмежив кількість такої зміни ціни договору про закупівлю.

Як вірно вказує Верховний Суд, зміна істотних умов договору про закупівлю (збільшення ціни за одиницю товару) є правомірною виключно за таких умов:

- відбувається за згодою сторін;
- порядок зміни умов передбачений у договорі (відповідно до умов тендерної документації);
- підстава збільшення — коливання ціни такого товару на ринку (обгрунтоване і документально підтверджене постачальником);
- ціна за одиницю товару може збільшуватися не більше ніж на 10 відсотків;
- загальна сума (ціна) договору не повинна збільшуватися.⁷

У будь-якому разі ціна за одиницю товару не може бути збільшена більше ніж на 10 відсотків від тієї ціни товару, яка була визначена сто-

=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKNU_Yur_2013_95_29. C. 99.

⁵ Постанова Верховного Суду від 12.09.2019 у справі № 915/1868/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84214804>.

⁶ Заблудська І.В., Кожевнікова В.О., Черновська С.М. Перегляд умов договору про публічну закупівлю у зв'язку з істотною зміною обставин: економіко-правовий аспект. *Економіка та право*. 2021, № 1. С. 10 – 19 URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.010>. С. 11.

⁷ Постанова Верховного Суду від 13.04.2023 у справі № 908/653/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364664>.

ASPECTS ADMINISTRATIFS ET JURIDIQUES DE L'EXPERTISE JUDICIAIRE COMME MOYEN DE RÉDUIRE LES RISQUES DE CORRUPTION AU STADE DE LA MODIFICATION D'UN CONTRAT DE MARCHÉ PUBLIC

L'article est consacré aux questions de réduction des risques de corruption lors de la modification d'une clause essentielle d'un contrat de marché public telle que le prix. Il analyse les données statistiques et la pratique des tribunaux en la matière. L'article compare les législations européenne et ukrainienne régissant la question de l'augmentation du prix des contrats. L'auteur identifie les contradictions dans la pratique des tribunaux concernant la désignation d'un expert en cas de fluctuations des prix sur le marché. L'article identifie les lacunes dans la réglementation juridique des modifications contractuelles en cas de fluctuations des prix sur le marché des travaux et des services. L'auteur fournit une évaluation académique et juridique de l'interdiction d'augmenter le montant total d'un contrat lorsqu'il existe des raisons documentées d'augmenter le prix unitaire. Il est proposé de préciser les mécanismes permettant de documenter les fluctuations de prix sur le marché, y compris par le biais d'un examen médico-légal. L'auteur justifie la nécessité d'inclure dans la réglementation juridique des seuils de modification du prix d'un marché public. Il est prouvé qu'il est nécessaire de modifier la législation sur les marchés publics régissant la question de l'augmentation du prix des contrats. Des propositions de modification de la législation actuelle sur les marchés publics sont formulées.

Mots clés : marchés publics, expertise économique légale, expertise légale des marchandises, risques de corruption, fluctuations des prix du marché, conditions matérielles du contrat.

ронами в договорі за результатами процедури закупівлі, незалежно від кількості та строків зміни ціни протягом строку дії договору.⁸

Особливості містять аналогічну підставу: «погодження зміни ціни за одиницю товару в договорі про закупівлю у разі коливання ціни такого товару на ринку, що відбулося з моменту укладення договору про закупівлю або останнього внесення змін до договору про закупівлю в частині зміни ціни за одиницю товару. Зміна ціни за одиницю товару здійснюється пропорційно коливанню ціни такого товару на ринку (відсоток збільшення ціни за одиницю товару не може перевищувати відсоток коливання (збільшення) ціни такого товару на ринку) за умови документального підтвердження такого коливання та не повинна призвести до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю на момент його укладення» (пп. 2 п. 19 Особливостей).⁹

Аналізуючи вказану підставу слід зазначити, що, по-перше, додано ознаку «погодження зміни». По-друге, відсутні будь-які порогові значення для збільшення. По-третє, відсутні часові обмеження на внесення змін. По-четверте, на нормативному рівні закріплено необхідність документального підтвердження такого коливання.

Недоліком такої підстави є розповсюдження її тільки на товари, тобто продукцію, сировину, вироби, устаткування, технології, предмети у твердому, рідкому і газоподібному стані, а також послуги, пов'язані з постачанням таких товарів, якщо вартість таких послуг не перевищує вартості самих товарів (п. 34 ст. 1 ЗУ «Про публічні закупівлі»).¹⁰

Оскільки у такому випадку коливання цін на роботи та послуги перебуває у правовому вакуумі.

Так, Верховний Суд вказав, що аналіз ч. 5 ст. 41 Закон України «Про публічні закупівлі» свідчить про те, що вказана підстава зміни істотних умов договору про закупівлю застосовується замовником у разі, якщо предметом закупівлі є виключно товар. В аналізованій справі предметом публічної закупівлі був капітальний ремонт, тому така підстава для перегляду ціни не могла бути застосована.¹¹

Слід зазначити, що як передбачено ч. 1 ст. 839 Цивільного кодексу України підрядник зобов'язаний виконати роботу, визначену договором підряду, зі свого матеріалу і своїми засобами, якщо інше не встановлено договором (ч. 1 ст. 839 ЦК України).¹² При цьому вартість будівельних матеріалів та/або оренди будівельної техніки може значно коливатися. Аналогічна ситуація і з послугами. Тому надання права на внесення змін до договору про закупівлю у разі коливання цін, без можливості аналогічної зміни договору предметом яких є роботи чи послуги, ставить підрядника (виконавця) у край невідгідне становище у порівнянні із постачальником товару.

Також вказівка на ознаку «погодження» є зайвим, оскільки така додаткова угода укладається за згодою сторін або у разі істотної зміни обставин, в порядку статті 652 ЦК України.

⁸ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24.01.2024 у справі № 922/2321/22: URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670838>.

⁹ Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 року № 1178 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>.

¹⁰ Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

¹¹ Постанова Верховного Суду від 24.03.2024 у справі № 160/8619/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117831225>.

¹² Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Volodymyr Lezhnin

**ADMINISTRACYJNO-PRAWNE
ASPEKTY EKSPERTYZY
KRYMINALISTYCZNEJ JAKO
SPOSOBU NA OGRANICZENIE
RYZYKA KORUPCJI NA ETAPIE
ZMIANY UMOWY W SPRAWIE
ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO**

Як вірно відмічає Верховний Суд, зміна ціни товару в бік збільшення до передачі його у власність покупця за договором про закупівлю можлива у випадку збільшення ціни такого товару на ринку, якщо сторони договору про таку умову домовились. Якщо сторони договору про таку умову не домовлялись, то така зміна ціни товару можлива, лише якщо це призвело до істотної зміни обставин, в порядку статті 652 Цивільного кодексу України. Тобто якщо вони змінилися настільки, що якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.¹³

Дискусійним є й питання, які ринки необхідно аналізувати на предмет коливання цін. Оскільки товарні ринки можуть класифікуватися за територією: місцевий, регіональний, національний, ринок ЄС, світовий тощо. Також ринки можуть класифікуватися на оптовий (гуртовий) та роздрібний тощо. ЗУ «Про публічні закупівлі» та Особливості не конкретизують коливання на якому саме ринку повинні братися до уваги. Що дає можливість зловживань як сторонам, так і контролюючим органам. У будь-якому випадку повинен бути очевидний взаємозв'язок між предметом договору та конкретним ринком.¹⁴

Під час визначення коливання ринкових цін товару необхідно враховувати умови постачання (попередня оплата чи післяплата, строк поставки, включення у ціну товару доставки, пакування, поставка на території можливих чи активних бойових дій тощо), технічний чи технологічний стан, строк придатності та інші ознаки.

При цьому сам факт збільшення ціни на певну дату, не може бути підставою для внесення змін до договору про закупівлю без застосування методу інформаційного моделювання у сукупності з методом економічного аналізу. Так, сезонне коливання цін на товари з подальшим поверненням цін на попередній рівень, повинно було бути враховано учасником закупівлі під час підготовки тендерної пропозиції.

Слід відзначити, що, а ні ЗУ «Про публічні закупівлі», а ні Особливості не вимагають, що б ціна договору про закупівлю була ринковою. Адже у закупівлі перемагає тендерна пропозиція з найнижчою ціною, у тому числі обгрунтована аномально низька ціна (абз. 4 п. 37 Особливостей).¹⁵

Верховний Суд у справі № 917/1009/22 зазначає, що постачальник має обгрунтувати, чому таке підвищення цін на ринку зумовлює неможливість виконання договору за ціною, запропонованій замовнику на тендері, навести причини, через які виконання укладеного договору стало для постачальника вочевидь не вигідним. Крім того, постачальник також має довести, що підвищення ціни є непрогнозованим (його неможливо було передбачити й закласти в ціну товару на момент подання постачальником тендерної пропозиції). Виключно коливання цін на ринку пального не може бути беззаперечною підставою для автоматичного перегляду (збільшення) погодженої сторонами ціни за одиницю товару.¹⁶

Варто зазначити, що згідно Закону України «Про публічні закупівлі» та Особливостей загальна сума договору у разі збільшення ціни за одиницю товару, повинна залишитися незмінною. Тобто сторони пови-

Артыкул poświęcono jest zagadnieniom zmniejszenia ryzyka korupcji przy zmianie tak istotnego warunku umowy w sprawie zamówienia publicznego, jakim jest cena. Przeanalizowano dane statystyczne i praktykę sądową w tym zakresie. Porównano ustawodawstwo unijne i ukraińskie regulujące kwestię podwyższenia ceny umownej. Autor identyfikuje sprzeczności w praktyce sądowej w zakresie powoływania biegłego w przypadku wahań cen na rynku. Artykuł identyfikuje luki w regulacji prawnej zmian umów w przypadku wahań cen na rynku robót i usług. Autor dokonuje akademickiej i prawnej oceny zakazu zwiększania całkowitej kwoty zamówienia w sytuacji, gdy istnieją udokumentowane przesłanki do zwiększenia ceny jednostkowej. Proponuje się określenie mechanizmów dokumentowania wahań cen na rynku, w tym poprzez badania kryminalistyczne. Autor uzasadnia potrzebę uwzględnienia w regulacji prawnej progów zmiany ceny zamówienia publicznego. Wykazano potrzebę zmiany przepisów prawa zamówień publicznych regulujących kwestię podwyższenia ceny zamówienia. Sformułowano propozycje nowelizacji obowiązujących przepisów o zamówieniach publicznych.

Słowa kluczowe: zamówienia publiczne, kryminalistyczna ekspertyza ekonomiczna, kryminalistyczna ekspertyza towarowa, ryzyko korupcji, wahania cen rynkowych, istotne warunki umowy.

¹³ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24.01.2024 у справі № 922/2321/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670838>.

¹⁴ Матвійчук А. Як підтвердити коливання цін на ринку товару? / Портал «Радник у сфері публічних закупівель» URL: https://radnik.com.ua/praktyka_zakupivel/dohovir/iak-pidtvrdyty-kolyvannia-tsin-na-rynku-tovaru/.

¹⁵ Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 року № 1178 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>.

¹⁶ Постанова Верховного Суду від 23.11.2023 у справі № 917/1009/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115231867>

нні зменшити кількість поставленого товару, що має наслідком неповне забезпечення потреб замовника, держави або територіальної громади. Адже замовник при оголошенні процедури закупівлі розраховував на певну кількість товару, натомість в результаті укладення додаткової угоди кількість товару зменшується. Тому таке обмеження підлягає перегляду за умови наявності у замовника публічних коштів.

Інша підстава для зміни ціни в договорі згідно Закону України «Про публічні закупівлі» є перегляд ставок податків і зборів, пільг з оподаткування. Причому така зміна повинна бути пропорційна до їх зміни.

Особливості доповнюють підставу, що у разі зміни системи оподаткування, ціна змінюється пропорційно до зміни податкового навантаження.

Однак зміна системи оподаткування може бути викликана порушенням з боку учасника закупівлі, наприклад, втрати ним статусу платника єдиного податку. Такі наслідки для учасника, які виникли з його вини не можуть бути підставою для зміни договору.

Також економічний вплив зміни ставок, системи оподаткування або пільг на дохідність договору не завжди прямо пропорційний зміні ставок чи пільг.

У кожному конкретному випадку необхідно оцінити як саме зміна податкового законодавства впливає на збільшення витрат щодо виконання договору про закупівлю, що може допомогти вирішити судово економічна експертиза.

Так, питання, що стосуються податкового обліку належать до компетенції судово-економічної експертизи, а саме підвиди: експертиза документів бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності.¹⁷

Тому у разі спорів щодо такої підстави та необхідності спеціальних знань у сфері оподаткування, варто залучати експерта-економіста.

Третя підстава — зміна індексу споживчих цін, курсу іноземної валюти, біржових котирувань або показників Platts, ARGUS регульованих цін (тарифів) і нормативів, що застосовуються в договорі про закупівлю, застосовується якщо такий порядок зміни ціни прямо передбачений в договорі про закупівлю.¹⁸

Слід урахувати, що споживчий набір товарів (послуг) — представників, на підставі якого здійснюються спостереження за змінами цін (тарифів) і розраховується індекс споживчих цін, є єдиним для всіх регіонів країни та затверджено у додатку № 1 до Методологічних положень щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунку індексу споживчих цін.¹⁹

¹⁷ Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

¹⁸ Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 року № 1178 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>.

¹⁹ Про затвердження Методологічних положень щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунку індексу споживчих цін. Наказ Держкомстату України від 14.11.2006 № 519 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0519202-06#top>.

Тобто індексацію не застосовують до товарів (послуг), які не беруться до розрахунку індексу споживчих цін, будівництво, проєктно-вишукувальних робіт та експертизи проєктної документації на будівництво, товарів вартість яких виражена (залежить) в іноземній валюті.²⁰

Варто зауважити, що така зміна повинна бути у прямому причинно-наслідковому зв'язку із предметом договору про закупівлю.

У разі внесення змін до істотних умов договору про закупівлю, замовник обов'язково оприлюднює повідомлення про внесення змін до договору про закупівлю протягом трьох робочих днів з дня внесення змін. Вказане положення забезпечує прозорість та громадський контроль за життєвим циклом договору.

Щодо оборонних закупівель, то під час дії правового режиму воєнного стану без обмежень можуть бути змінені істотні умови договору про закупівлю, а саме: обсяг закупівлі, сума договору, строк дії договору та виконання зобов'язань щодо передання товару, виконання робіт, надання послуг (абз. 10 ч. 5 ст. 41 ЗУ «Про публічні закупівлі»)).²¹

Водночас Закон України «Про оборонні закупівлі» уточнює, що ціни державного контракту (договору) можуть переглядатися за обґрунтованими пропозиціями виконавців у разі істотних змін фінансово-економічних та технічних умов виконання такого контракту (п. 18 ч. 1 ст. 7 ЗУ «Про оборонні закупівлі»)).²²

Щодо документального підтвердження необхідності внесення змін до істотних умов договору, то законодавством у сфері публічних закупівель не визначено суб'єкта надання такої інформації. Верховний Суд вказує, що до суб'єктів надання інформації на підтвердження коливання ціни товару на ринку можна віднести, зокрема, Державну службу статистики України, на яку постановою КМУ від 10.09.2014 № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» покладено функцію з контролю за цінами в частині здійснення моніторингу динаміки цін (тарифів) на споживчому ринку; ДП «Державний інформаційно-аналітичний центр моніторингу зовнішніх товарних ринків», яке на замовлення суб'єкта господарювання виконує цінові/товарні експертизи, зокрема, щодо відповідності ціни договору наявній кон'юктурі певного ринку товарів; Торгово-промислової палати України, яка у межах власних повноважень надає послуги щодо цінової інформації.

Одночасно у документі, який видає компетентний орган, має бути зазначена чинна ринкова ціна на товар і її порівняння з ринковою ціною станом на дату, з якої почалися змінюватися ціни на ринку, як у бік збільшення, так і у бік зменшення (тобто наявності коливання), проведене дослідження та джерела інформації. Необхідність зазначення такої інформації зумовлюється також тим, що у випадку коливання цін, зміни до договору про закупівлю вносяться з урахуванням показників коливання цін, що стали підставою для здійснення по-

²⁰ Матвійчук А. Змінюємо ціну договору відповідно до пункту 7 частини 4 статті 36 Закону про публічні закупівлі / Портал «Радник у сфері публічних закупівель» URL: <https://radnik.com.ua/zhurnaly/zminiuiemo-tsinu-dohovoru-vidpovidno-do-punktu-7-chastyny-4-statyi-36-zakonu-pro-publichni-zakupivli/>.

²¹ Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

²² Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 р. № 808-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>.

передніх змін до договору. Кожна зміна до договору має містити окреме документальне підтвердження.²³

Разом з тим, у справі № 904/4302/23 Верховний Суд залишив у силі постанову апеляційного суду, згідно з якою висновки торгово-промислової палати за своїм змістом є лише документами довідково-інформаційного характеру та не містять точної інформації про коливання цін на електричну енергію у порівнянні з датою укладення договору та моментом звернення постачальника з пропозиціями внести зміни до нього у частині зміни (збільшення) ціни на одиницю товару.²⁴

Так, відповідно до частини другої статті 11 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні» обов'язковими для застосування на всій території України є методичні та експертні документи, видані торгово-промисловими палатами в межах їх повноважень.²⁵

НАЗК також рекомендує визначити в Особливостях чіткий порядок, форми та вимог щодо документального підтвердження коливання ціни предмета договору (товару, послуг, робіт) на ринку. При цьому НАЗК не наводить конкретного формулювання необхідних змін.²⁶

Ураховуючи, що закупівельне законодавство не містить навіть орієнтовного переліку суб'єктів надання підтверджувальних документів, це призводить до правової невизначеності та суперечності судової практики.

Одним зі способів вирішення вказаного завдання є залучення судового експерта. Головною перевагою якого є не тільки незалежність, об'єктивність і повнота дослідження, але й можливість притягнення експерта до кримінальної відповідальності за свідомо неправдивий висновок.

Судова практика залучення експерта для визначення динаміки ринкових цін свідчить, що сторони неодноразово намагалися залучити судового експерта, при цьому суди не завжди задовольняли такі клопотання. Спори також виникали й щодо виду судової експертизи.

Зокрема, у справі № 913/525/21 суд дійшов висновку, що формулювання питання: чи підтверджується факт коливання ціни товару на ринку порівнюючи його ціни станом на певну дату — є некоректним, оскільки така оцінка має надаватися під час вирішення спору судом, а не експертом. Натомість суд констатував, що спеціальних знань потребує питання з'ясування дійсної ціни товару на ринку та її подальшої зміни (коливань) станом на час укладення сторонами договору та на час внесення змін до договору. Тому була призначена судова товарознавча експертиза.²⁷

У іншій справі № 922/44/24 сторона просила призначити товарознавчу експертизу для розв'язання питання підтвердження факту коливання ціни товару на ринку на певні дати. Однак суд відмовив у призначенні з посиланням на те, що вимогами чинного законодавства не передбачено,

²³ Постанова Верховного Суду від 13.10.2020 у справі № 912/1580/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92317476>.

²⁴ Постанова Верховного Суду від 26.09.2024 р. у справі № 904/4302/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121954019>.

²⁵ Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

²⁶ Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (станом на червень 2023 року) / Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf

²⁷ Ухвала Господарського суду Луганської області від 02.11.2021 р. у справі № 913/525/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100956066>.

що факт зміни ціни за одиницю товару у разі коливання ціни такого товару на ринку має підтверджуватись виключно документами, складеними за результатами проведення цінової та товарної експертизи.²⁸

Заслугує на увагу й аргументація у справі № 906/1047/21. В якій сторона посилалася, що в матеріалах справи містяться різні довідки торгово-промислової палати, ДП «Держзовнішінформ» та інші з відомостями щодо зміни ціни на ринку природного газу у спірний період, у той час, як питання дійсної вартості природного газу у відповідний період, чи дійсно було коливання ціни на газ у зазначений період, та у який бік (збільшення чи зменшення), в якому відсотковому відношенні, має фундаментальне значення для правильного вирішення судового спору та потребує спеціальних знань, без яких встановити відповідні обставини є неможливим. Тому просила призначити судову економічну експертизу, на вирішення якої поставити питання: чи підтверджується факт коливання ціни природного газу на ринку порівнюючи його ціни? Якщо так, вказати в яку сторону (збільшення чи зменшення) та який відсоток збільшення або зменшення?

Однак суд констатував, що в даній справі не потрібні спеціальні знання для дослідження необхідності укладення спірних додаткових угод та відмовив в задоволенні клопотання про призначення експертизи.²⁹

У справі № 927/1482/23 суд зазначив, що призначення товарознавчої експертизи призведе до затягування вирішення спору по суті. При цьому виходив із відсутності потреби у використанні спеціальних знань судового експерта для встановлення обставин справи, що стосуються предмету доказування. До якого належить наявність або відсутність коливання ціни електричної енергії у періоди між збільшенням договірної ціни на підставі укладених між позивачем та відповідачем оспорюваних додаткових угод до договору про закупівлі.³⁰

Згідно з правовими висновками Верховного Суду судову експертизу призначається лише у разі дійсної потреби у спеціальних знаннях для встановлення фактичних даних, що входять до предмета доказування, а саме у випадку неможливості заміни висновку експерта іншими засобами доказування або суперечливості доказів у справі.³¹

Так, основними завданнями експертизи документів про економічну діяльність підприємств й організацій (як підвиду економічної експертизи) належить проведення аналізу показників фінансово-економічного стану (платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості тощо) юридичних осіб.³²

Українські науковці визначають, що саме до завдань судово-економічної експертизи відноситься визна-

²⁸ Ухвала Господарського суду Харківської області від 04.04.2024 р. у справі № 922/44/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118173028>.

²⁹ Ухвала Господарського суду міста Києва від 03.11.2022 у справі № 906/1047/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107530702>.

³⁰ Ухвала Господарського суду Чернігівської області від 22.02.2024 у справі № 927/1482/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176498>.

³¹ Постанова Верховного Суду від 14.07.2021 у справі № 902/834/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98454086>.

³² Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

чення рівня коливання ринкових цін з метою документального підтвердження обґрунтованості збільшення ціни за одиницю товару. Оскільки саме предметом вивчення економічної статистики є кількісна сторона економічних явищ і процесів. Джерелом же такої інформації експерта можуть бути офіційно оприлюднені статистичні дані за певний проміжок часу, довідки уповноважених органів, зокрема регіональних торгово-промислових палат тощо. При цьому, визначення вартості товарної продукції на певну дату, тобто дослідження питань процесу формування та встановлення цін, не належить до компетенції судового експерта-економіста та відноситься до судової товарознавчої експертизи.³³

Акцентовуємо, що Закон України «Про судову експертизу» та Господарський процесуальний кодекс України, надають можливість сторонам самостійно залучити судового експерта, що дозволить ще на стадії підписання додаткової угоди визначити наявність або відсутність підстав для її укладення.

Ураховуючи компетенцію судового експерта, для визначення ринкової вартості на певну дату слід залучити експерта-товарознавця. Однак для встановлення коливань цін з урахуванням методів моделювання та економічного аналізу, належать до компетенції експерта-економіста. Тому у випадку дослідження наявності підстав для внесення змін до договору або обґрунтованості внесених змін підлягає призначенню саме комплексна товарознавчо-економічна експертиза.

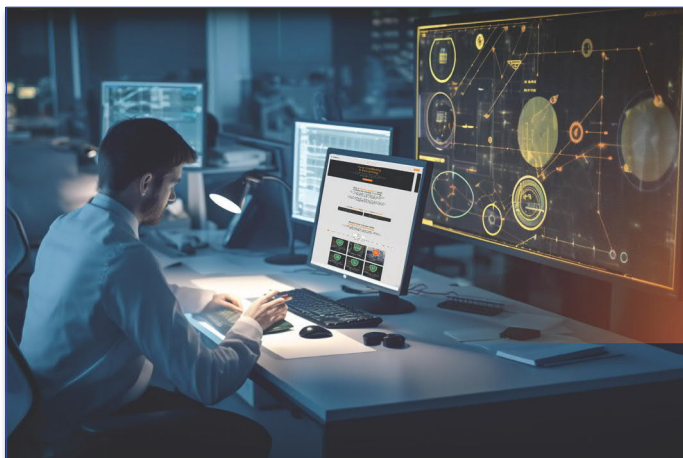
Звертаючись до практики ЄС з питань внесення змін до істотних умов договору про закупівлю, слід зазначити чітку та послідовну політику у цій сфері. Зокрема, наявність широких дискреційних повноважень у замовника при наявності мінімальних порогів («de minimis thresholds») для внесення змін до договору про закупівлю.

Ключовим недоліком українського закупівельного законодавства у період воєнного стану є відсутність жодних порогових значень чи обмеження відсотка збільшення ціни за одиницю товару.

Так, директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року щодо здійснення державних закупівель та про визнання недійсною Директиви 2004/18/ЄС (далі — Директива) визначає, що до договору про закупівлю можуть бути внесені лише несуттєві зміни. Якщо ж зміни умов договору могли вплинути на результат процедури закупівлю, то підлягає проведенню нова процедура закупівлі (п. 107 Директиви).

Як визначено у п. 111 Директиви, замовники повинні мати можливість передбачати в договорах можливість внесення змін до контракту шляхом його перегляду, але такі

положення не повинні надавати їм необмежену свободу дій. Тобто положення про перегляд, по-перше, чітко визначають обсяг і характер можливих змін або опцій, а також умови, за яких вони можуть бути застосовані, і, по-друге, не допускаються положення, які б змінили загальний характер договору.³⁴

³³ Хомутенко В. П., Чередніченко А. П., Хомутенко А. В. Організаційно-методичні аспекти судових експертиз державних закупівель. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 2021. № 1(13), С. 84-93. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-1\(13\)-84-93](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-1(13)-84-93). С. 88-89.

³⁴ Директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року щодо здійснення державних закупівель та про визнання

Так, у випадках виникнення необхідності у додаткових роботах, поставках або послугах, зміни можуть бути внесені якщо вони стали необхідними і не були включені в первинний договір. А також за умови, якщо, по-перше, зміна підрядника не може бути здійснена з економічних або технічних причин, таких як вимоги взаємозамінності або сумісності з наявним обладнанням, послугами або установками, по-друге, призведе до значних незручностей або значного дублювання витрат. Однак, будь-яке збільшення ціни не повинно перевищувати 50% від початкової вартості контракту.³⁵

Також зміни через непередбачувані обставини («unforeseeable circumstances») за довгостроковими контрактами не повинні перевищувати 50% від початкової вартості контракту (п. 109 Директиви).

У справі C-454/06 «PresseText Nachrichtenagentur v Austria» Судом ЄС був розроблений тест для визначення правової можливості внесення змін до договору про закупівлю. Так, унесення змін є суттєвим та вимагається новий тендер за умов:

встановлення нових умов, які, якби вони були частиною початкового тендеру, які дозволили б брати участь іншим учасникам, окрім тих, хто був допущений до участі в тендері, або які дозволили б прийняття інших пропозицій;

принципове розширення предмета договору, включаючи в нього послуги, які не були в первинному договорі;

зміна рівних умов для всіх учасників, що надає перевагу певному поставальнику у спосіб, не визначений в умовах первинного договору.³⁶

Ураховуючи зазначене, навіть в умовах воєнного стану необхідно передбачити певні пороги для внесення змін до договорів про закупівлю з метою уникнення ситуації завуальованого уникнення від проведення нової процедури закупівлі чи викривлення попередньої.

Висновки з проведеного дослідження. Українське закупівельне законодавство до введення воєнного стану характеризувалося наявністю більш жорстких норм та порогових значень щодо збільшення такої істотної умови договору як ціна. Зокрема, у разі коливань цін на ринку передбачалася максимальна сума збільшення до 10 відсотків. Особливості, які діють у період воєнного стану, встановлюють іншу крайність. А саме відсутність будь-яких порогових значень для збільшення ціни. При цьому залишивши прогалину у частині поширення цієї підстави тільки на товари, а не на роботи чи послуги. Слід відзначити відсутність визначення переліку суб'єктів, які здійснюють документальне підтвердження коливання цін на ринку та заборону на збільшення загальної суми договору, що призводить до зменшення кількості поставленого товару навіть за наявності у замовника додаткових коштів та наявності потреби у певній кількості товару.

На думку автора, навіть у період воєнного стану, необхідні певні антикорупційні запобіжники, зокрема максимальні порогові значення для збільшення ціни.

Також в українське законодавство підлягають імплементації кращі практики ЄС. Зокрема, до договору про закупівлю можуть бути внесені лише несуттєві зміни. Тобто такі, які не впливають на результати закупівлі, обмежені певними порогоми та значно не розширюють предмет

недійсною Директиви 2004/18/ЄС URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0024>.

³⁵ Elsner B., Young G., Dor V., Heemskerck P. Guide to the EU public procurement rules. CMS Legal Services EEIG (May 2017) — 1705-0015033-7 / CMS legal web site URL: <https://cms.law/en/int/publication/guide-to-the-eu-public-procurement-rules>

³⁶ Radek Jurčík. Case C-454/06, PresseText Nachrichtenagentur v Austria — legal and economic aspects. Solutions for public administration? Acta Univ. Agric. Silv. Mendelianae Brun. 2013, 61(4), 967-971 <http://dx.doi.org/10.11118/actaun201361040967>. C. 970.

договору. У протилежному випадку виникає необхідність провести нову закупівлю.

Також у разі необхідності наявності спеціальних знань для встановлення документальної обґрунтованості коливань цін на ринку або інших підстав для зміни ціни договору, варто залучати судового експерта відповідної галузі знань ще на стадії укладення додаткової угоди.

Тому з метою приведення українського закупівельного законодавства до практик ЄС та зменшення корупційних ризиків у цій сфері пропонується викласти абзац 3 пункту 19 Особливостей у новій редакції:

«2) зміни ціни за одиницю товару, вартості робіт або послуг до 50 (п'ятдесяти) відсотків у договорі про закупівлю у разі коливання ціни такого товару, вартості робіт або послуг на ринку, що відбулося з моменту укладення договору про закупівлю або останнього внесення змін до договору про закупівлю в частині зміни ціни за одиницю товару, вартості робіт або послуг. Зміна ціни за одиницю товару, вартості робіт або послуг здійснюється пропорційно коливанню ціни на ринку (відсоток збільшення ціни не може перевищувати відсоток коливання (збільшення) ціни на ринку) за умови документального підтвердження такого коливання постачальником (виконавцем, надавача), у тому числі шляхом залучення судового експерта коштом постачальника (виконавця, надавача), надання довідки (висновку) регіональної торгово-промислової палати тощо. Зміна обсягів закупівлі визначається за домовленістю сторін, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника».

References

- Andreieva, O. (2013). Osoblyvosti proiavu ryzyku u dohovirnomu pravi. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni T. Shevchenka. Seriya Yurydychni nauky. № 95. S. 96–99 URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKNU_Yur_2013_95_29 [in Ukrainian].
- Dyrektiva 2014/24/ІєS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 26 liutoho 2014 roku shchodo zdiisnennia derzhavnykh zakupivel ta pro vyznannia nediiisnoi Dyrektyvy 2004/18/ІєC URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0024> [in English].
- Zablodska, I. V., Kozhevnykova, V. O., Chernovska, S. M. (2021). Perehliad umov dohovoru pro publichnu zakupivliu u zviazku z istotnoiu zminoiu obstavyn: ekonomiko-pravovy aspekt. Ekonomika ta pravo. № 1. S. 10–19 URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.010> [in Ukrainian].
- Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 08.10.1998 r. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> [in Ukrainian].
- Koruptsiini ryzyky pid chas provedennia publichnykh zakupivel v umovakh voiennoho stanu (stanom na cherven 2023 roku) / Ofitsiinyi veb-sait Natsionalnoho ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf [in Ukrainian].
- Matviichuk, A. Zminiuiemo tsinu dohovoru vidpovidno do punktu 7 chastyny 4 statti 36 Zakonu pro publichni zakupivli / Portal «Radnyk u sferi publichnykh zakupivel» URL: <https://radnuk.com.ua/zhurnaly/zminiuiemo-tsinu-dohovoru-vidpovidno-do-punktu-7-chastyny-4-statki-36-zakonu-pro-publichni-zakupivli/> [in Ukrainian].
- Matviichuk, A. Yak pidtverdyty kolyvannia tsin na rynku tovaru? / Portal «Radnyk u sferi publichnykh zakupivel» URL: https://radnuk.com.ua/praktyka_zakupivel/dohovir/iak-pidtverdyty-kolyvannia-tsin-na-rynku-tovaru/ [in Ukrainian].

- Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 24.01.2024 u spravi № 922/2321/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670838> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu vid 12.09.2019 u spravi № 915/1868/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84214804> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu vid 13.04.2023 u spravi № 908/653/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364664> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu vid 24.03.2024 u spravi № 160/8619/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117831225> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu vid 23.11.2023 u spravi № 917/1009/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115231867> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu vid 13.10.2020 u spravi № 912/1580/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92317476> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu vid 26.09.2024 r. u spravi № 904/4302/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121954019> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu vid 14.07.2021 u spravi № 902/834/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98454086> [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Metodolohichnykh polozhen shchodo orhanizatsii statystychnoho sposterezhenntia za zminamy tsin (taryfiv) na spozhyvchi tovary (posluhy) i rozrakhunku indeksu spozhyvchykh tsin. Nakaz Derzhkomstatu Ukrainy vid 14.11.2006 № 519 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0519202-06#top> [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia osoblyvosti zdiisnennia publichnykh zakupivel tovariv, robiv i posluh dlia zamovnykiv, peredbachenykh Zakonom Ukrainy «Pro publichni zakupivli», na period dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu v Ukraini ta protiahom 90 dnev z dnia yoho prypynennia abo skasuvannia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.10.2022 roku № 1178 / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Pro oboronni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 17.07.2020 r. № 808-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text> [in Ukrainian].
- Pro publichni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 25.12.2015 r. № 922-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (data zvernennia 16.12.2024) [in Ukrainian].
- Pro torhovo-promyslovi palaty v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 02.12.1997 r. № 671/97-VR URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Rezultaty diialnosti Derzhaudytysluzhby, yii mizhrehionalnykh terytorialnykh orhaniv za sichen – zhovten 2024 roku / Ofitsiyni veb-sait Derzhavnoi audytorskoï sluzhby Ukrainy. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3754> [in Ukrainian].
- Ukhvala Hospodarskoho sudu Luhanskoi oblasti vid 02.11.2021 r. u spravi № 913/525/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100956066> [in Ukrainian].
- Ukhvala Hospodarskoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 04.04.2024 r. u spravi № 922/44/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118173028> [in Ukrainian].
- Ukhvala Hospodarskoho sudu mista Kyieva vid 03.11.2022 u spravi № 906/1047/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107530702> [in Ukrainian].
- Ukhvala Hospodarskoho sudu Chernihivskoi oblasti vid 22.02.2024 u spravi № 927/1482/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176498> [in Ukrainian].
- Khomutenko, V. P., Cherednichenko, A. P., Khomutenko, A. V. (2021). Orhanizatsiino-metodychni aspekty sudovykh ekspertyz derzhavnykh zakupivel. Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia. № 1(13), S. 84-93. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-1\(13\)-84-93](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-1(13)-84-93) [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar (poiasnennia, tлумachennia, rekomendatsii z vykorystanniam pozytsii vyshchykh sudovykh instantsii, Ministerstva yustytstii, naukovtsiv, fakhivtsiv). T. 7: Zahalni

- polozhennia pro zoboviazannia ta dohovir / Za red. prof. I. V. Spasybo-Fatieievoi. Seriia «Komentari ta analityka». Kh.: FOP Lysiak L. S., 2012. 736 s. [in Ukrainian].
- Elsner B., Young G., Dor V., Heemskerk P. Guide to the EU public procurement rules. CMS Legal Services EEIG (May 2017) — 1705-0015033-7 / CMS legal web site URL: <https://cms.law/en/int/publication/guide-to-the-eu-public-procurement-rules> [in English].
- Radek Jurčik. Case C-454/06, Presetext Nachrichtenagentur v Austria — legal and economic aspects. Solutions for public administration? Acta Univ. Agric. Silvic. Mendelianae Brun. 2013, 61(4), 967-971 <http://dx.doi.org/10.11118/actaun201361040967> [in English]

Received by Editorial Board: 11.10.2024

Suggested Citation:

- Лежнін, В. (2024). Адміністративно-правові аспекти судової експертизи як способу зниження корупційних ризиків на стадії внесення змін до договору про публічну закупівлю *Архів кримінології та судових наук*. 2 (10). 99-112. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.07>